

VICTORIA MAXIMENCO

cl. a XII-a, LT „Mircea Eliade”, Chișinău

Pentru fluxul muzical, lingvistic și creator deosebit

Scriitoare, dramaturg și poetă austriacă, una dintre vocile puternice ale spațiului literar german din perioada postbelică, o personalitate extrem de controversată, lăudată și condamnată, o fire ale cărei modestie și solitudine îi provoacă condiția de fobie socială, o fobie socială care îi este condiție indispensabilă pentru actul creator... Elfriede Jelinek, laureata Premiului Nobel pentru literatură în 2004, impresionează printr-un suflu nou, determinat de elemente pe cât de reprezentative, pe atât de șocante.

Jelinek s-a născut în 1946, în Mürzzuschlag, Austria. Tatăl ei, de origine ceho-ebraică, a fost chimist, iar mama ei provenea dintr-o familie a mării burghezii vieneze. Fiind copil, Elfriede suferea de pe urma a ceea ce ea considera o educație cu restricții exagerate, într-o școală-mănăstire romano-catolică din Viena. Mama ei îi planifica o carieră de copil-minune al muzicii, de aceea mica Elfriede practica intensiv pianul, orga, chitara, vioara și viola. Studiile la Conservatorul din Viena i-au adus diploma de organistă. Jelinek a studiat, de asemenea, istoria artei și teatrului la Universitatea din Viena. Însă în 1967 este nevoită să întrerupă studiul din cauza unor tulburări psihice cu stări anxioase și tendințe de izolare, tulburări care aveau să-i contureze talentul de scriitoare de mai târziu. Jelinek a început să scrie poezie de la o vârstă fragedă. Își face debutul literar în 1967 prin publicarea colecției de poezii intitulate *Faptele Lisei*, însă

va atrage atenția mai târziu, cunoscând succesul cu romanele *Amantele*, 1975, *Exclușii*, 1980, *Copiii morților*, 1995 și mai ales cu *Pianista*, 1983, acesta din urmă având o puternică încărcătură autobiografică. În 1989, romanul *Nesaț* declanșează un imens scandal din pricina sexualității violente, tematică tratată și în romanul *Lăcomie*, 2000. De asemenea, datorită activismului ei politic, se confruntă cu reacții divergente și, de multe ori, chiar aprinse. Pozițiile și opiniile ei politice, în special cea de feministă și membră a Partidului Comunist, sunt de o importanță vitală pentru nota

Premiul dramaturgilor Mülheimin, 2002 și 2004; Premiul Franz Kafka, în 2004, și Premiul Nobel pentru literatură, de asemenea în 2004. Sexualitatea feminină, abuzul acesteia și lupta sexelor sunt temele majore ale lucrărilor ei. Textele, cum ar fi *Noi suntem momelile, baby!*, *Amantele* și *Pianista*, prezintă personaje inițiatice, obsesive, nefericite, abuzive, care tind să dezvolte tema unor relații interumane dominate de violență, maltratare și brutalitate, într-un stil formal, ironic și mereu rece. Tema preferată a scriitoarei, după cum relatează ea însăși, este cea a femeii care pare că nu se poate regăsi pe sine pe deplin și își trăiește viața într-o lume în care devine stereotip. Violența sexuală devine un șablon al civilizației din cărțile laureatei. Romanul său provocator *Nesaț* conține descrieri de sexualitate, agresiune și abuz. Acesta nu a fost apreciat la justa valoare de către mulți critici, unii dintre ei considerându-l „mai mult decât pornografie”.

...Mă bucur, desigur, dar mă simt mai degrabă înfricoșată.

pe care o obține opera ei de la criticii literari.

Opera lui Jelinek are numeroase fațete și este extrem de controversată. Lucrările ei au fost, pe rând, lăudate și condamnate de către cercuri literare de vază. În ciuda controverselor create în jurul cărților sale, Jelinek a fost distinsă cu numeroase premii naționale și internaționale, printre care Premiul Georg Büchner, în 1998; Premiul Heinrich Heine al orașului Düsseldorf (2002),

Motiv popular, Mihaela Paladi

Atât personalitatea ei deosebită, cât și cărțile ei rămăneau în mare măsură necunoscute în afara lumii germane înainte de a câștiga Premiul Nobel. Scriitoarea a fost distinsă cu acest premiu „pentru fluxul muzical al vocilor și antivocilor din romanele și piesele sale, ce relevă, cu un extraordinar talent lingvistic, absurditatea stereotipurilor sociale și forța lor subjugatoare”. Jelinek a relatat că s-a simțit foarte fericită când a aflat că a obținut premiul, dar a simțit, de asemenea, „disperarea de a deveni cineva cunoscut, o persoană a publicului”. „Mă bucur, desigur, dar mă simt mai degrabă înfricoșată”, afirmă scriitoarea, cunoscută pentru modestia ei și pentru o autoironie subtilă. Jelinek a fost criticată pentru decizia de a nu participa la evenimentul decernării, oferind, în schimb, un mesaj video prezentat la ceremonie. S-a apreciat modul în care Jelinek a destăinuit că suferă de agorafobie și fobie socială, condiții paranoice care au început să se dezvolte atunci când ea și-a dedicat viața scrisului. Tulburările ei de anxietate o privează de o viață normală, ea devenind incapabilă să meargă la cinema sau să urce la bordul unui avion (într-un interviu scriitoarea declară că ar dori să zboare la New York pentru a vedea zgârie-norii cu o zi înainte de a muri). Cu toate acestea, ea relatează, într-un alt mesaj: „Mi-ar face o deosebită plăcere să mă aflu în Stockholm, dar e imposibil pentru

Elfriede Jelinek

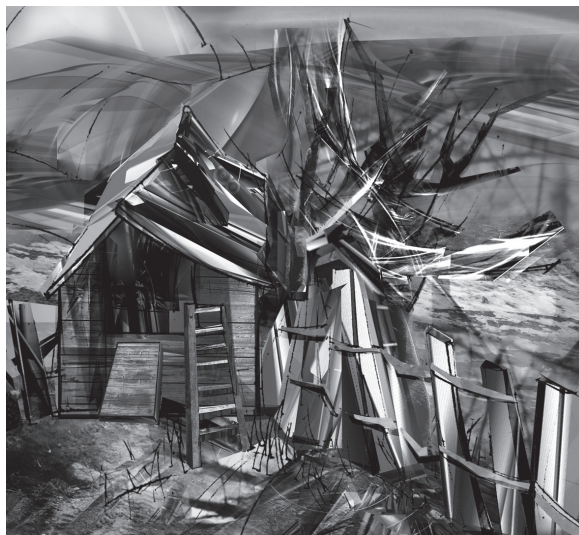
mine să călătoresc atât de curajos precum o face gândul meu”.

Cărțile sale impresionează prin originalitate și îndrăzneală. În romanul *Amantele*, de exemplu, căsătoria, copiii, iubirea sunt desființate cu o violență rar întâlnită la vreun alt autor contemporan. Lipsa oricărei urme de fericire într-o relație devine normalitate, o realitate de necontestat, pe care o ascundem din superficialitate. Eroinele sunt aparent diferite: Paula refuză orice conformism, experimentând mereu, pe când Brigitte suportă viața alături de Heinz, un ins dezumanizat, care bea la greu. În mod paradoxal, alegerile făcute de cele două, în căutarea unui bărbat, vor avea rezultate surprinzătoare. „Acest roman scurt și necruțător oferă o viziune atât de întunecată asupra rasei umane încât te întrebi de ce autoarea, care găsește viața în totalitatea ei inutilă, s-a mai chinuit să-l scrie... Cartea asta va schimba modul în care priviți lumea.” (*Publishers Weekly*)

Romanul *Pianista*, considerat unul din cele mai reprezentative pentru întreaga operă a scriitoarei, o are în prim-plan pe Erika Kohut, o femeie nemăritată în vârstă de 35 de ani, care a fost sacrificată de mama sa autoritară pe altarul artei. Erika nu este într-atât de talentată încât să devină pianistă de concert, astfel se resemnează cu statutul de profesoară la Conservatorul din Viena, la mijlocul

anilor '70. Considerată fiică-model, Erika își dezvăluie însă o latură violentă, perversă: frecventează localuri dubioase, unde imigranți turci și sârbo-croați agață femeii. „O femeie normală nu vine niciodată pe aici, dar Erika vrea să fie mereu un unicat... Doar în felul acesta poate ieși în evidență.” Când unul dintre studenți se îndrăgostește de ea, Erika îl supune unor ritualuri sado-masochiste înainte să-i încredințeze băiatului trupul și sufletul. Depășește cu greu orice criză în relația lor: „Erika se înțepă în umăr. Sângele țâșnește imediat... Cuțitul e vârât înapoi în poșetă... Din ea se prelinge sângele. Oamenii se uită la ea... Erika știe direcția în care trebuie să-o ia. Merge acasă.” „Doar cel mai trist ciclu de lieduri al lui Schubert a reușit să-mi îndulcească starea în care căzusem iar, din cauza dumneavoastră, Erika. Ceva în sufletul meu vibra împreună cu Schubert, care, atunci când a compus *Singurătate*, trebuie să se fi simțit ca mine ieri. Am suferit, dacă pot spune astfel, în același ritm, Schubert și puținătatea mea.” Dragostea imposibilă dintre cei doi o împinge la sinucidere. Romanul a fost distins, în 1986, cu Premiul Heinrich Boll. În 2001, a fost ecranizat de regizorul Michael Haneke, cu Isabelle Huppert, Benoit Magimel și Annie Girardot în rolurile principale. Pelicula a obținut Marele Premiu la Festivalul de la Cannes, precum și Premiul pentru cea mai bună actriță și cel mai bun actor.

Dacă sunteți pregătiți să înfrunțați o atmosferă care degajă o sexualitate perturbată, să răsfoiți cărți care ascund concepții tulburătoare despre femei, despre bărbați, despre viață, dacă sunteți gata să parcurgeți căi inițiatice alături de Erika, Paula, Brigitte și alți eroi, vă veți convinge că Jelinek și-a meritat Nobelul. Căci cărțile ei culminează prin devieri surprinzătoare: de la proză la poezie, de la scene de teatru la secvențe de film, de la literatură la muzică. Așadar, Elfriede Jelinek, laureata Premiului Nobel pentru literatură, modesta și controversata scriitoare oferă o viziune absolut diferită asupra rasei umane, viziune care merită să fie descoperită de tot mai mulți și mai mulți cititori.

Peisaj rural, Diana Niță